

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

1 päivänä lokakuuta 2002 *

Asiassa C-167/00,

jonka Oberster Gerichtshof (Itävalta) on saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan nojalla saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Verein für Konsumenteninformation

vastaan

Karl Heinz Henkel

ennakkoratkaisun edellä mainitun 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32) 5 artiklan 3 kohdan tulkinnasta, sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymi-

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

sestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja F. Macken sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet, R. Schintgen (esittelevä tuomari) ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Verein für Konsumenteninformation, edustajanaan Rechtsanwalt H. Kosesnik-Wehrle,

— Henkel, edustajinaan Rechtsanwalt L. J. Kempf ja Rechtsanwalt J. Maier,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

- Saksan hallitus, asiamiehenään R. Wagner,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään R. Abraham ja R. Loosli-Surrans,
- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään G. Amodeo, avustajanaan barrister A. Robertson,
- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. L. Iglesias Buhigues ja C. Ladenburger,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Verein für Konsumenteninformationin, edustajanaan Rechtsanwalt S. Langer, Ranskan hallituksen, asiamiehenään R. Loosli-Surrans, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään A. Robertson, ja komission, asiamiehenään C. Ladenburger, 11.12.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.3.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Oberster Gerichtshof on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 13.4.2000 teke-
mällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 8.5.2000,
tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden
alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tul-
kitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn
pöytäkirjan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen kyseisen yleissopimuksen
(EYVL 1972, L 299, s. 32) 5 artiklan 3 kohdan tulkinnasta, sellaisena kuin
yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-
Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kysei-
seen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä
yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan
liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta
1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja
Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan
26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja
Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä
kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 29 päivänä marraskuuta 1996 teh-
dyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopi-
mus).
- 2 Tämä kysymys on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa asianosaisina ovat Verein für
Konsumenteninformation (jäljempänä VKI), joka on Itävallan oikeuden mukaan
perustettu yhdistys, jonka kotipaikka on Itävallassa, ja Saksan kansalainen
Henkel, jonka kotipaikka on Saksassa, ja joka koskee sitä, että jälkimmäinen
käyttää itävaltalaisien kuluttajien kanssa tekemissään sopimuksissa ehtoja, joita
VKI pitää kohtuuttomina.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Brysselin yleissopimus

- 3 Brysselin yleissopimuksen I osaston, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, muodostavan 1 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Tätä yleissopimusta sovelletaan yksityisoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti yleissopimusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä myöskään hallinto-oikeudellisiin asioihin.”

- 4 Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräykset sisältyvät sen II osastoon, joka muodostuu 2—24 artiklasta.

- 5 Brysselin yleissopimuksen II osaston 1 jaksoon, jonka otsikko on ”Yleiset määräykset”, kuuluvan 2 artiklan 1 kappaleessa ilmaistaan seuraava perusperiaate:

”Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimessa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu.”

- 6 Brysselin yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa, joka sisältyy samaan jaksoon, määrätään seuraavaa:

”Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän osaston 2—6 jakson määräysten nojalla.”

- 7 Brysselin yleissopimuksen II osaston 2—6 jakson muodostavissa 5—18 artiklassa ovat erityistä, pakottavaa tai yksinomaista toimivaltaa koskevat määräykset.

- 8 Brysselin yleissopimuksen 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, sisältyvässä 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

- 1) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä — —

— —

- 3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui,

— — .”

Direktiivi 93/13/ETY

- 9 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut keinot sisältävät säännöksiä, joiden mukaisesti henkilöt ja järjestöt, joilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti laillinen etu suojella kuluttajia, voivat kansallisen lainsäädännön mukaisesti saattaa asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa viranomaisessa, jotka voivat päättää, ovatko yleiseen käyttöön laaditut sopimusehdot luonteeltaan kohtuuttomia, ja käyttää riittäviä ja tehokkaita keinoja tällaisten ehtojen käytön lopettamiseksi.”

Asian kannalta merkitykselliset kansalliset säännökset

- 10 Itävallan 8.3.1979 annettu Konsumentenschutzgesetz (kuluttajansuojalaki) (BGBl. 1979/140; jäljempänä KSchG) tuli voimaan 1.10.1979.
- 11 KSchG:tä on muutettu useaan otteeseen, ja muutoksia tehtiin muun muassa direktiivin 93/13/ETY täytäntöönpanosta annetulla lailla (BGBl. 1997/6).
- 12 Täten muutetun KSchG:n 28 §:ssä säädetään 1.1.1997 lukien seuraavaa:

”(1) Sitä, joka liikesuhteissaan käyttää tekemiensä sopimusten tai käyttämiensä sopimuslomakkeiden osana lainvastaisia tai hyvän tavan vastaisia yleisiä sopimusehtoja, ja sitä, joka suosittelee tällaisten ehtojen käyttämistä liikesuhteissa, vastaan voidaan nostaa kanne tällaisen menettelyn kieltämiseksi. Tähän kieltoon sisältyy myös kielto vedota tällaisiin ehtoihin, kun niistä on sovittu lainvastaisesti.

(2) Tällaisten ehtojen käyttämisen ja suosittelemisen vaaraa ei enää ole, kun elinkeinonharjoittaja sitoutuu lopettamaan riidanalaisten ehtojen käyttämisen kohtuullisessa ajassa tähän sitoumukseen liittyvän sakon uhalla sellaisen elimen tätä vaadittua, jolla on 29 §:n nojalla oikeus nostaa kanne (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuchin 1336 §).”

- 13 VKI kuuluu KSchG:n 29 §:ssä tarkoitettuihin elimiin, joilla on asiavaltuus nostaa kanne.

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

- 14 Pääasian asiakirjoista ilmenee, että VKI on voittoa tavoittelematon yhdistys, joka pyrkii suojaamaan kuluttajia ja puolustamaan näiden etuja.
- 15 Henkel on liikkeenharjoittaja, jonka kotipaikka on München (Saksa) ja joka järjestää myynninedistämismatkoja muun muassa Itävallassa.
- 16 Henkel on käyttänyt sopimussuhteissaan sellaisten kuluttajien kanssa, joiden kotipaikka on Wien (Itävalta), yleisiä ehtoja, jotka VKI katsoo Itävallan lain-säädäntöön kuuluvien tiettyjen säännösten vastaisiksi.
- 17 VKI vaati Handelsgericht Wienissä nostamassaan kanteessa KSchG:n 28 §:n mukaisesti sellaisen määräyksen antamista, jolla Henkeliä kielletään käyttämästä riidanalaisia ehtoja sopimuksissa, joita tämä tekee itävaltalaisen asiakkaiden kanssa.
- 18 Henkel väitti, että itävaltalaiset tuomioistuimet eivät ole toimivaltaisia asiassa. Hänen mukaansa ei voida katsoa, että VKI:n nostamassa kanteessa on kyse

Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettusta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta, koska asiaa käsittelevän tuomioistuimen tuomiopiirissä ei ole käyttäydytty vahinkoa aiheuttavalla tavalla eikä siinä ole syntynyt vahinkoa.

- 19 Handelsgericht Wien katsoi, että VKI ei väittänyt, että sopimukseen perustumattomasta teosta oli aiheutunut vahinkoa, ja totesi, ettei se ollut toimivaltainen asiassa.
- 20 Oberlandesgericht Wien ei kuitenkaan pysyttänyt tätä ratkaisua muutoksenhaussa vaan katsoi, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitetaan myös VKI:n kaltaisen yhdistyksen nostamia preventiivisiä kanteita ja että siinä ei edellytetä, että yhdistykselle itselleen olisi aiheutunut vahinkoa.
- 21 Asia saatettiin Revision-valituksella Oberster Gerichtshofin käsiteltäväksi, ja se pohtii, kuuluuko pääasiassa kyseessä oleva kanne Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan vai onko kyse kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta sopimusta koskevasta asiasta.
- 22 Tämän tuomioistuimen mukaan ei ole ilmeistä, että kanteessa on kyse sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta. VKI ei väitä, että sen omaisuudelle olisi aiheutunut vahinkoa. Vaikka sen kanneoikeus ei perustu sopimukseen vaan lakiin ja vaikka sillä pyritään estämään kuluttajille tulevaisuudessa aiheutuva vahinko, tällaisen vahingon taustalla on kuitenkin sopimukseen perustuva vastuu. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan soveltaminen ei siis ole poissuljettua. On kuitenkin myös mahdollista katsoa, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva seikka on liikkeenharjoittajan kohtuuttomien ehtojen käyttämisestä oikeusjärjestykselle aiheutuva häiriö.

- 23 Esiin nousee Oberster Gerichtshofin mukaan lisäksi kysymys siitä, voiko preventiivinen kanne, joka sen luonteen vuoksi nostetaan ennen vahingon aiheutumista, kuulua Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan, kun vaikuttaa siltä, että tämä määräys, jossa viitataan paikkakuntaan, jossa vahingon aiheuttanut teko sattui, edellyttää vahingon aiheutuneen.
- 24 Koska Oberster Gerichtshof katsoo, että tässä tilanteessa sen käsiteltävänä olevan asian ratkaisu edellyttää Brysselin yleissopimuksen tulkintaa, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [KSchG:n] 28 §:ssä tarkoitettu oikeus saada päätös, jolla kielletään lainvastaisten tai hyvän tavan vastaisten yleisten sopimusehtojen käyttäminen, johon kuluttajayhdistys vetoaa saman lain 29 §:n ja — — direktiivin 93/13/ETY 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti, sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva oikeus, johon voidaan vedota — — Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan nojalla toimivaltaisessa tuomioistuimessa?”

Ennakkoratkaisukysymys

- 25 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää ensinnäkin, että senkaltainen kanne, jonka VKI on nostanut, ei kuulu Brysselin yleissopimuksen soveltamisalaan. Kyseisen yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleen mukaisesti sitä sovelletaan vain ”yksityisoikeudellisissa asioissa”, kun taas VKI:n kaltaista kuluttajansuojayhdistystä on pidettävä viranomaisena ja kun sen oikeus, johon se vetoaa pääasiassa, saada määräys, jolla kielletään kohtuuttomien sopimusehtojen käyttäminen, kuuluu julkisen vallankäytön alaan. Tämän tyyppisen yhdistyksen

tehtävä, johon kuuluu kaikkien kuluttajien suojaaminen, on yleisen edun mukainen, ja sen oikeus nostaa kanne liikkeenharjoittajien lainvastaisen käyttäytymisen lopettamiseksi perustuu lakiin, eli minkäänlaista elinkeinonharjoittajan ja yksityisen välistä yksityisoikeudellista sopimussuhdetta ei ole.

- 26 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että Brysselin yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät vain viranomaisen ja yksityisoikeudellisen henkilön väliset riita-asiat kyseisen viranomaisen käyttäessä julkista valtaa (ks. vastaavasti asia 29/76, LTU, tuomio 14.10.1976, Kok. 1976, s. 1541, Kok. Ep. III, s. 203, 4 kohta; asia 814/79, Rüffer, tuomio 16.12.1980, Kok. 1980, s. 3807, 8 kohta ja asia C-172/91, Sonntag, tuomio 21.4.1993, Kok. 1993, s. I-1963, 20 kohta).
- 27 Näin on esimerkiksi sellaisen riita-asian osalta, joka koskee sellaisten maksujen perimistä, jotka yksityisoikeudellisen henkilön on suoritettava kansalliselle tai kansainväliselle julkisoikeudelliselle laitokselle laitoksen laitteiden ja palvelujen käytöstä, erityisesti kun käyttö on pakollista ja yksinomaista (em. asia LTU, tuomion 4 kohta).
- 28 Yhteisöjen tuomioistuin on myös katsonut, että Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuun käsitteeseen ”yksityisoikeudelliset asiat” ei kuulu kanne, jonka julkisten vesiväylien hoitamisesta vastaava valtio on nostanut lainmukaisesti vastuussa olevaa henkilöä vastaan sellaisten kustannusten perimiseksi, jotka aiheutuivat hyllyn nostamisesta, minkä edellä mainittu vesiväylien hoitamisesta vastaava teki tai teetti käyttäessään julkista valtaa (em. asia Rüffer, tuomion 9 ja 16 kohta).
- 29 Vaikka yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä näin ollen seuraa, että tietyntylaisia riita-asioita on pidettävä Brysselin yleissopimuksen soveltamisalan

ulkopuolelle jäävinä joko asianosaisten välisten oikeussuhteiden laatua tai oikeudenkäynnin kohdetta luonnehtivien tekijöiden vuoksi (ks. em. asia LTU, tuomion 4 kohta), edellä mainittua asian LTU ja asian Rüffer oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan voida soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen kanteeseen.

30 Sen lisäksi, että VKI:n kaltaista kuluttajansuojayhdistystä on pidettävä yksityis-oikeudellisena elimenä, pääasian oikeudenkäynnissä ei myöskään pyritä käyttämään julkista valtaa, koska siinä ei ole millään tavoin kysymys yksityisten välisiin suhteisiin sovellettaviin yleisiin säännöksiin verrattuna poikkeuksellisen laajojen toimivaltuuksien käyttämisestä, kuten Saksan hallitus perustellusti toteaa. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa vireillä oleva oikeudenkäynti koskee päinvastoin sitä, että liikkeenharjoittajia kielletään käyttämästä kohtuuttomia ehtoja kuluttajasopimuksissa, ja siinä pyritään näin ollen saattamaan tuomioistuimen tutkittavaksi yksityisoikeudellisia oikeussuhteita. Tämänkaltaisen kanne koskee näin ollen Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuja yksityisoikeudellisia asioita.

31 Yhdistyneen kuningaskunnan esittämää väitettä ei näin ollen voida hyväksyä.

32 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen esittämän kysymyksen osalta on todettava aluksi, että Brysselin yleissopimuksen II osaston 4 jakson, jonka otsikko on ”Toimivalta kuluttajansuojaa koskevista riita-asioissa”, muodostavia 13—15 artiklaa ei voida soveltaa pääasiassa.

33 Kuten yhteisöjen tuomioistuin katsoi asiassa C-89/91, Shearson Lehman Hutton, 19.1.1993 antamassaan tuomiossa (Kok. 1993, s. I-139), oikeushenkilön, joka toimii yksityisen kuluttajan oikeuksien haltijana ja joka ei ole itse elinkeinonharjoittajan ja yksityisen välisen sopimuksen osapuoli, ei voida katsoa olevan

Brysselin yleissopimuksessa tarkoitettu kuluttaja, joten se ei voi vedota tämän yleissopimuksen 13—15 artiklaan. Tätä tulkintaa on voitava soveltaa myös VKI:n kaltaiseen kuluttajansuojayhdistykseen, joka on nostanut kanteen kuluttajien lukuun.

- 34 Ennakkoratkaisukysymykseen vastaamiseksi on näin ollen määritettävä yksinomaan se, onko preventiivisen kanteen osalta, jonka kuluttajansuojayhdistys on nostanut, jotta liikkeenharjoittajaa kiellettäisiin käyttämästä kohtuuttomaksi katsottuja ehtoja yksityisten kanssa tekemissään sopimuksissa, kyse Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta koskevasta asiasta vai kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta.
- 35 Yhteisöjen tuomioistuin on tämän osalta katsonut toistuvasti, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan käsitettä ”sopimusta koskeva asia” ja sen 3 kohdan käsitettä ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva asia” on tulkittava itsenäisesti tukeutuen ensisijaisesti kyseisen yleissopimuksen järjestelmään ja tavoitteisiin, jotta sen täysi tehokkuus ja yhdenmukainen soveltaminen kaikissa sopimusvaltioissa taattaisiin (ks. mm. asia 34/82, Peters, tuomio 22.3.1983, Kok. 1983, s. 987, Kok. Ep. VII, s. 95, 9 ja 10 kohta; asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5565, Kok. Ep. IX, s. 749, 15 ja 16 kohta ja asia C-261/90, Reichert ja Kockler, tuomio 26.3.1992, Kok. 1992, s. I-2149, 15 kohta).
- 36 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on myös niin, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevan asian käsite kattaa kaikki sellaiset kanteet, joissa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät liity saman yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimusta koskevaan asiaan (ks. mm. em. asia Kalfelis, 17 kohta; em. asia Reichert ja Kockler, 16 kohta; asia C-51/97, Réunion européenne ym., tuomio 27.10.1998, Kok. 1998, s. I-6511, 22 kohta ja asia C-96/00, Gabriel, tuomio 11.7.2002, Kok. 2002, s. I-6367, 33 kohta).

- 37 Aluksi on näin ollen tärkeää selvittää, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kanne sopimusoikeudellinen vai ei.
- 38 Pääasian kaltaisessa tilanteessa kuluttajansuojayhdistys ja liikkeenharjoittaja eivät ole millään tavoin sopimussuhteessa.
- 39 Liikkeenharjoittaja on tosin jo voinut tehdä sopimuksia tiettyjen kuluttajien kanssa. Siitä riippumatta, onko kanteen nostaminen seurausta liikkeenharjoittajan ja kuluttajan välillä jo tehdystä sopimuksesta vai onko kysymyksessä yksinomaan preventiivinen kanne, koska sillä pyritään vain estämään tulevan vahingon aiheutuminen, kyseisen kanteen vireille pannut kuluttajansuojayhdistys ei kuitenkaan itse ole milloinkaan sopimuksen osapuoli. Se toimii sille laissa myönnetyn oikeuden perusteella sellaisten ehtojen käyttämisen kieltämiseksi, jotka lainsäätäjä on katsonut lainvastaisiksi elinkeinonharjoittajan ja yksityisen kuluttajan välisissä suhteissa.
- 40 Näin ollen pääasiassa nostetun kaltaisessa kanteessa ei voida katsoa olevan kyse Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta sopimusta koskevasta asiasta.
- 41 Sitä vastoin tällainen kanne on kaikkien niiden edellytysten mukainen, jotka yhteisöjen tuomioistuim vahvisti tämän tuomion 36 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä, koska toisaalta se ei liity Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimusta koskevaan asiaan ja koska toisaalta sillä pyritään vastaajan vastuun toteamiseen sopimukseen perustumatonta vahingon-

korvausta koskevassa asiassa; tässä tapauksessa on kyseessä liikkeenharjoittajan sopimussuhteen ulkopuolinen velvollisuus olla käyttäytymättä suhteissaan kuluttajien kanssa tietyllä tavalla, jota lainsäätäjä ei hyväksy.

- 42 Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla vahingon aiheuttaneen teon käsitteellä on laaja ulottuvuus (asia 21/76, Bier, jota kutsutaan nimellä Mines de Potasse d'Alsace, tuomio 30.11.1976, Kok. 1976, s. 1735, Kok. Ep. III, s. 219, 18 kohta), joten kuluttajansuojan osalta se ei kata pelkästään tilanteita, joissa yksityiselle on yksityishenkilönä aiheutunut vahinkoa, vaan myös muun muassa oikeusjärjestyksen loukkaamiset, jotka aiheutuvat kohtuuttomien ehtojen käyttämisestä, mikä VKI:n kaltaisten yhdistysten tehtävänä on estää.
- 43 Ainoastaan tämä tulkinta on sopusoinnussa direktiivin 93/13/ETY 7 artiklan tarkoituksen kanssa. Sellaisten kanteiden tehokkuuteen, joiden tarkoituksena on tässä säännöksessä tarkoitettujen lainvastaisten ehtojen käyttämisen lopettaminen, vaikutettaisiin huomattavasti, jos näitä kanteita ei voitaisi nostaa kuin valtiossa, jossa liikkeenharjoittajan kotipaikka on.
- 44 Henkel ja Ranskan hallitus toteavat kuitenkin, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa viitataan paikkakuntaan, missä vahingon aiheuttanut teko sattui, ja että siinä oletetaan näin ollen sen sanamuodon mukaisesti vahingon ilmenneen. Samaan lopputulokseen on niiden mukaan päädyttävä, kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen kyseistä säännöstä koskeva tulkinta, koska yhteisöjen tuomioistuimen mukaan ilmaus ”paikkakunnan — — , missä vahingon aiheuttanut teko sattui” on ymmärrettävä siten, että sillä tarkoitetaan samanaikaisesti paikkakuntaa, missä vahinko on ilmennyt, ja paikkakuntaa, missä tämän vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut, siten, että vastaaja voidaan haastaa kantajan valinnan mukaan jommankumman paikkakunnan tuomioistuimeen (ks. mm. em. asia Mines de Potasse d'Alsace, tuomion 24 ja 25 kohta; asia C-220/88, Dumez France ja Tracoba,

tuomio 11.1.1990, Kok. 1990, s. I-49, 10 kohta; asia C-68/92, Shevill ym., tuomio 7.3.1995, Kok. 1995, s. I-415, 20 kohta ja asia C-364/93, Marinari, tuomio 19.9.1995, Kok. 1995, s. I-2719, 11 kohta). Tämän perusteella Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa ei niiden mukaan voida soveltaa yksinomaan preventiivisiin kanteisiin, jotka on nostettu ennen konkreettisen vahingon aiheutumista ja joiden tarkoituksena on estää tuleva vahingon aiheuttava teko.

45 Tämä väite ei kuitenkaan ole perusteltu.

46 Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa vahvistettu erityistä toimivaltaa koskeva sääntö perustuu erityisen läheiseen liittymään riita-asian ja sen paikkakunnan tuomioistuimen välillä, missä vahingon aiheuttanut teko sattui, millä perusteella toimivalta voidaan antaa jälkimmäiselle hyvän lainkäytön ja oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen järjestämisen turvaamiseksi (ks. tämän osalta mm. em. asia Mines de Potasse d'Alsace, tuomion 11 ja 17 kohta; em. asia Dumez France ja Tracoba, tuomion 17 kohta; em. asia Shevill ym., tuomion 19 kohta ja em. asia Marinari, tuomion 10 kohta). Sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä vahingon aiheuttanut teko sattui, on yleensä parhaat mahdollisuudet ratkaista asia muun muassa riidan läheisyyden ja asian selvittämisen vaivattomuuden vuoksi. Nämä perustelut soveltuvat samalla tavalla sekä riita-asiaan, joka koskee jo aiheutuneen vahingon korvaamista, että riita-asiaan, jossa on kysymyksessä kanne, jolla pyritään estämään vahingon aiheutuminen.

47 Tämä tulkinta vahvistetaan myös Schlosserin selvityksessä, joka koskee Tanskan kuningaskunnan, Irlannin ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymistä Brysselin yleissopimukseen (EYVL 1979, C 59, s. 71 ja 111) ja jonka mukaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohta kattaa myös kanteet, joiden tarkoituksena on välittömästi uhkaavan, sopimukseen perustumattoman vahinkoa aiheuttavan teon estäminen.

48 Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa ei näin ollen voida tulkita siten, että kyseisen määräyksen soveltaminen edellyttäisi vahingon tosiasiallista

aiheutumista. Olisi sitä paitsi ristiriitaista edellyttää, että pääasiassa vireille pannun kaltainen kanne, joka koskee lainvastaiseksi katsotun käyttäytymisen lopettamista ja jonka päätarkoitus on nimenomaan vahingon estäminen, voitaisiin nostaa vasta tämän vahingon aiheuduttua.

- 49 Lopuksi on todettava, että vaikka tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) ei ole ajallisesti sovellettavissa pääasiaan, siinä kuitenkin vahvistetaan tulkinta, jonka mukaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa ei edellytetä vahingon aiheutuneen. Tässä asetuksessa täsmennettiin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan sanamuotoa siten, että kyseiseen asetukseen perustuvassa tämän määräyksen uudessa versiossa käytetään ilmaisua ”paikkakunnan — — , missä vahinko sattuu tai saattaa sattua”. Koska ei ole mitään syytä, miksi kyseessä olevat kaksi määräystä pitäisi tulkita eri tavoin, johdonmukaisuus edellyttää, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan soveltamisala on sama kuin asetuksen N:o 44/2001 vastaavan säännöksen soveltamisala. Näin on oltava varsinkin siksi, että tällä asetuksella korvataan Brysselin yleissopimus jäsenvaltioiden keskinäisissä suhteissa Tanskan kuningaskuntaa lukuun ottamatta; tätä yleissopimusta sovelletaan edelleen Tanskan kuningaskunnan ja niiden jäsenvaltioiden välillä, joita kyseinen asetus sitoo.

- 50 Esitettyyn kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä on tulkittava siten, että preventiivinen kanne, jonka kuluttajansuojayhdistys on nostanut, jotta liikkeenharjoittajaa kielletäisiin käyttämästä kohtuuttomaksi katsottuja ehtoja yksityisten kanssa tekemissään sopimuksissa, koskee kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaa asiaa.

Oikeudenkäyntikulut

- 51 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan, Saksan, Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Oberster Gerichtshofin 13.4.2000 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä, sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen

kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella, on tulkittava siten, että preventiivinen kanne, jonka kuluttajansuojayhdistys on nostanut, jotta liikkeenharjoittajaa kiellettäisiin käyttämästä kohtuuttomaksi katsottuja ehtoja yksityisten kanssa tekemissään sopimuksissa, koskee kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaa asiaa.

Macken

Gulmann

Puissochet

Schintgen

Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 1 päivänä lokakuuta 2002.

R. Grass

F. Macken

kirjaaja

kuudennen jaoston puheenjohtaja